

Izbija vsak dan razen sobot, nedelj
in praznikov
Izšel dnevno razen sobot, nedelj
Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški pro
2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

TO-YEAR XXXIX

Cena lista je \$8.00

Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office
at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

CHICAGO 23, ILL., ČETRTEK, 31. JULIJA (JULY 31), 1947

Subscription \$8.00 Yearly

ŠTEV.—NUMBER 149

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918

Sovjetski delegat Gromiko vetiral ameriško resolucijo

Akcija preprečila ustanovitev nadzorne komi-
sije. Rusija obdolžila grško monarhistično
vlado odgovornosti za gerilsko vojno

Lake Success, N. Y., 30. jul. —
Sovjetska Rusija se je poslužila
prave varnostnega sveta včerajšnji
varnostnega sveta Združe-
ni narodov in s tem ubila ame-
riško resolucijo, ki je določala
ustanovitev posebne kontrolne
komisije, ki naj bi ščitila Grči-
je pred gerilci. Pravice vetera-
na se je poslužila že enajstkrat,
kar je bila ustanovljena orga-
nizacija Zdrženih narodov pred
vrednostimi meseci.

Devet izmed enajstih članov
varnostnega sveta je glasovalo
za resolucijo. Proti sta glosa-
la Andrej A. Gromiko, ruski
delegat, in dr. Oscar Lange, polj-
ski delegat, ki je predsednik
večine.

Ameriški delegat Herschel V.
Johnson je dejal, da je rusko
tiranje resolucije ustvarilo
eno situacijo. Predlagal je ta-
jinske zaključke seje varnost-
nega sveta, da se bodo lahko de-
legati posvetovali s svojimi vla-
dami. Poudaril je, da Amerika
ne mirno gledala na situa-
cijo.

"Ruska akcija je zloraba ob-
sej," je dejal Johnson. "V tem
obseju je v nasprotju s sporazu-
mi med petimi velesilami, ki
bil sklenjen v času osvojitve
Zdrženih narodov na kon-
ferenci v San Franciscu."

Johnson se je skliceval na
svojo deklaracijo vesilil, ki je
bila objavljena, ko se je vršila
konferenca v San Franciscu. Ve-
le sile so se z deklaracijo obveza-
le, da ne bodo uporabljale pra-
ve vetiranja za namen omi-
nja dela in funkcij varnost-
nega sveta.

Indoneška letalska akcija

Holandija bo poslala
apel Veliki Britaniji

Batavia, Java, 30. jul. — In-
doneška letalska sila, ki ima ne-
šteto japonskih letal, je šla
v akcijo. Napadla je Se-
rang na severnem obrežju Ja-
ve in Salatiga, ki leži 25 milj-
od Jogjakarte, kjer je se-
dne vlade indoneške republike.

Komunike pravi, da so se in-
doneška letala vrnila v svoje ba-
ze po napadu. Holandska leta-
la so se masčevala za napad z
bombardiranjem letališča pri Jo-
gjakarti. Dve holandski letali-
la bili sestreljeni.

Ljute bitke so v teku na Javi
in Sumatri. Indonezi so zažgali
japonske ameriške oljne kompa-
ne na Sumatri. Vest trdi, da je
bil ogenj pogasjen in da povzro-
ča škoda ni velika.

Indoneška časniška agencija
pravi, da se indoneške
letala bližajo Semerangju z dveh
strani. Izolirale so holandske
posadke pri Salatigi in
Bandaraw. Enot indoneške ar-
meje so okupirale Medan, mesto
na severnem delu Sumatre. Po-
sljstvo holandskih sil je zani-
lo okupacijo mesta.

Hag, Holandija, 30. jul. —
Pravni krogi so razkrili, da bo
holandska vlada apelirala na
Veliko Britanijo za posredova-
nje, da se konča konflikt v In-
donziji. Pogoji so vzdržanje
indoneške suverenitete na Javi,
Sumatri in Madoeri in da mora-
jo indoneške sile takoj odločiti
se.

Domače vesti

Nov grob v Chicagu

Chicago. — V noči od torika
na sredo je umrla Terezija Je-
zernik, stara 75 let, doma iz ob-
čine Kanderš. Pri Litiji, čla-
nica društva 86 SNPJ. Zapuška
moža Franka, sina Ignaca in
hčer Jennie, poročeno Teropčič.
Truplo pokojne leži v pogreb-
nem zavodu na 4210 W. Cermak
rd. Pokopana bo v soboto ob
10. dop. po civilnih obredih.

Utonil v jezeru

Duluth, Minn. — Pri kopanju
v jezeru Superior je utonil 19-
letni Stanislav Orlich, sin Or-
lichove družine iz Dulutha.
Prav tako je blizu Dulutha u-
tonil tudi neki Jacob Bernakin. —
Vročina je tukaj velika.

Iz Clevelanda

Cleveland. — Po daljši bole-
zni je umrl Joseph Fabian, star
56 let in član KSKJ. Rojen je
bil v Clevelandu. Prejšnja leta
je vodil mesnico, zadnjih deset
let pa vinarno. Zapuška žena,
sina, dve hčeri, dva vnuka in
sestro Thereso Ogrinc. — Naglo
je umrl Anton Pobega, samski,
star 80 let, doma iz Primorja, v
Ameriki 30 let. V West Virgi-
niji zapuška brata Karla, v sta-
rem kraju pa sestro. — V bli-
znji Ashtabuli je umrla bivša
Clevelandčanka Antonia Dra-
gach, prej Skulj, stara 69 let,
rojena na Hrvaškem, članica
HBZ. Zapuška žena in sina. —
V Collinwoodu se je močno o-
peknel triletni Robert Leskovec.
ko je padel v ogenj. — Iz bol-
nišnice se je vrnil dr. Patrick
Virant, ki se zdaj zdravi doma.
— Joe Smrdel se je z družino
preselil v Huston, Texas. Tja
je šel za delom, ker se je tja
preselila tudi tovarna Cleve-
land Pneumatic Tool Co., pri
kateri ima odgovorno mesto.

Odhod vojnega tajnika v Nemčijo

Washington, D. C., 30. jul. —
Vojni tajnik Royall bo danes
odpotoval v Nemčijo, pravi na-
znanilo vojnega departmenta.
Tam se bo mudil šest dni.

Ruske čete odhajajo iz Nemčije

Berlin, 30. jul. — Poučeni za-
vezniški krogi trdijo, da vzle-
razburkan mednarodni situaciji
ruske čete stalno odhajajo iz
Nemčije. Rusija ima zdaj v
Nemčiji okrog 300.000 vojakov,
dočim jih je imela pred enim le-
tom pol milijona.

OBNOVA GRČJE SE BO PRIČELA V AVGUSTU, PRAVI GRISWOLD

Athens, Grčija, 30. jul. —
Dwight Griswold, načelnik a-
meriške pomožne misije, je na-
znanil, da se bo rekonstrukcija
Grčije pričela v omejenem ob-
segu v zadnjih dneh avgusta,
ako bodo ameriški inženirji
kmalu dospeli v Grčijo. On je
na sestanku s časnikarji razkril
detalje pomožnega programa.
V Grčijo bodo dospeli repre-
zentanti ameriških firm, ki bo-
do sestavili načrte s sodelova-
njem grške vlade.

Roy L. Cochran, član ameri-
ške misije, je omenil prelimin-
arne priprave v zvezi s progra-
mom rekonstrukcije. Te vklju-
čujejo odobritev grškega prora-
čuna s izjemo stroškov vzdrže-
vanja oboroženih sil, distribuci-
jo sklada za rekonstrukcijo in
diskuzije s člani grške vlade v
svrhu sklenitve dogovora glede
izvajanja programa.
Griswold je poudaril, da je
ameriška misija v bistvu opera-

cijskega, ne pa raziskovalnega
značaja. Člani misije bodo
obiskali grške pokrajine in me-
sta prihodnji teden.

Izgleda, da je bil konflikt med
člani grškega kabineta izrav-
nan. Nastal je med premier-
jem Maximosom in generalom
Zervasom, ministrom za javni
red. Slednji je demonstrativno
zapustil sejo članov kabineta v
teku ostre debate, ki jo je izva-
lo vprašanje, ali ima on pravi-
co do kritiziranja operacij vlad-
nih čet proti gerilskim silam.
Maximos in Zervas sta izmenja-
la pisma s pojasnili. Vsebinsko
pismo so člani kabineta odobrili
na izredni seji.
Vodstvo grške komunistične
stranke je objavilo proklamaci-
jo, ki trdi, da je sedanji režim
neofašističen. O Griswoldu pravi,
"da je ameriški gauleiter."
Poslan je bil v Grčijo, da en-
forsira kolonialno politiko ame-
riških trustov in monopolov."

Bolgarski premier Dimitrov v Zagrebu

Govoril je pred
veliko množico

Belgrad, 30. jul. — Bolgarski
premier Jurij Dimitrov je do-
spel v Zagreb, hrvaško prestol-
nico, in govoril pred veliko
množico. Dejal je, "da mi se
ne bojimo atomskih bomb in ne
groženj z novo agresijo in voj-
no. Take grožnje lahko prestra-
šijo le ljudi, ki imajo šibko pa-
met in živce. Slovanska ljud-
stva so bila zaslužena več sto-
letij in se zdaj znajo boriti. Vo-
ditelji so zrasli iz borbe parti-
zanskih oddelkov. Prišli so iz
jetnišnic in koncentracijskih ta-
borišč, v katerih so prestali te-
žke preizkušnje. Takih ljudi se
ne more prestrašiti."

Dimitrov je načelnik bolgar-
ske delegacije, ki je prišla v Ju-
goslavijo. Njegova navzočnost
je velike važnosti, ker ni nava-
den prijateljski obisk. On je
govoril tudi na banketu, ki mu
je bil prirejen v počast.

"Čas je prišel, čeprav neko-
liko pozno, ki zahteva praktič-
no, konkretno in učinkovito
konsolidacijo našega bratstva,"
je dejal. "To mora biti osno-
vano na podlagi tesne politične,
ekonomske in kulturne koope-
racije."

Dimitrov je dostavil, da zbliz-
žanje med slovenskimi narodi
ni uvod v ustanovitev slovan-
skega bloka. Zadevne govornice
širijo sovražniki Slovanov.

Unija napovedala boj zakonu

Bojkotirala bo nov
delavski odbor

San Francisco, Cal., 30. jul. —
Mednarodna unija pristanišnih
in skladišnih delavcev, včla-
njena v Kongresu industrijskih
organizacij, je napovedala od-
prt boj protidelavskemu zaku-
nu, čigar avtorja sta senator
Taft in kongresnik Hartley.
Predsednik unije je Harry
Bridges.

Na seji eksekutivnega odbora
so bila sprejeta priporočila in
zaključki, ki določajo bojkotira-
nje novega delavskega odbora.
Unija ne bo predložila nobe-
ne pritožbe, peticij in spornih
slučajev odboru.

Krajne postojanke medna-
rodne unije ne bodo kooperirale
z odborom, čeprav se bi delo-
dajalci izrekli za kooperacijo.

Politične aktivnosti se bodo
nadaljevale in povečale kljub
provizijam zakona, ki prepre-
dujejo take aktivnosti.
Unije ne bodo podpisale no-
bene pogodbe, če bo vsebovala
protistavkovne klavzule ali do-
ločbe glede kaznovanja v slu-
čaju ustavitve dela.

Uradniki mednarodne unije
bodo uporabljali vsa razpolo-
žljiva sredstva v kampanji za
preklic protidelavskega zakona.

Deset žensk ubitih pri eksploziji plina

Harrisburg, Va., 30. jul. —
Najmanj deset žensk je bilo u-
bitih pri eksploziji plina, ki je
razdejala lepoticarno in del tr-
govine v dragulji poleg lepoti-
čarne v glavem delu mesta.
Ranjenih je bilo 55 drugih o-
seb; izmed teh je bilo 30 odpe-
ljenih v bolnišnico, ostale pa so
dobile prvo pomoč.

Židovski begunci v sedeči stavki

Port de Bouc, Francija, 30. jul. — Okrog 4.500 židovskih
beguncev, ki so bili pripeljani v
Francijo iz palestinske luke,
kjer so se skušali izkrcati, je v
sedeči stavki. Izjavili so, da ne
bodo zapustili parnikov. Trije
parniki so pripeljali begunce v
Francijo. Avtoritete so v zaga-
ti in ne vedo, kaj naj stori z
begunci.

RUSIJA SKLENI- LA DOGOVOR Z JUGOSLAVIJO

Jugoslavija bo dobila
kredite za nakupe in-
dustrijske opreme

POVEČANJE PRO-
DUKCIJE JE CILJ

Moskva, 30. jul. — Sovjetska
unija bo na podlagi svoje petlet-
ke direktno pomagala Jugosla-
viji, ki je tudi osvojila petletni
načrt, v smislu novega ekonom-
skega dogovora, ki je bil prav-
kar sklenjen in podpisan v Mos-
kvi. Jugoslavija bo dobila kre-
dite za nakupe industrijske
opreme v Rusiji.

Dogovor določa tudi sovjetsko
tehnično pomoč in nasvete v
zvezi z instalacijo industrijske
opreme. Dobile jo bodo kovinar-
ske, oljne, kemične in lesne in-
dustrije.

Čeprav Jugoslavija ne bo ude-
ležena v načrtu ameriškega držav-
nega tajnika Marshalla, bo
izvajala svoj industrijski pro-
gram s pomočjo Sovjetske unije.
Ta predvideva porast industrijske
produkcije za 500 odstotkov
v Jugoslaviji do leta 1951 v pri-
meir s produkcijo leta 1939.

Prej je Sovjetska unija dala
kredite Albaniji. Zadevni do-
govor je bil sklenjen z albanako
misijo v Moskvi zadnji teden.
Načelnik misije je bil premier
Enver Hodža.

Ruska pomoč Jugoslaviji, ki
bo pospešila industrijski razvoj,
je kontrast ameriške pomoči Gr-
čiji, sosedni Jugoslavije. Del vsote
\$300.000.000, katero bo Grči-
ja dobila od Amerike, bo potro-
šen za ojačanje grške armade.

Jugoslovanski minister za zu-
nanjo trgovino E. M. Popović,
ki je došel v Moskvo zadnji teden
in odpotoval domov včeraj,
je podpisal tudi nov trgovinski
pakt, ki povezuje ekonomske na-
črte obeh držav. Rusija bo v
smislu pakta pošiljala Jugosla-
viji bombaž, papir, koks, pre-
mog, kovine, avtomobile, trak-
torje in umetna gnojila. Proce-
siranje surovega materiala se bo
vršilo v jugoslovanskih to-
varnah. Jugoslavija bo v za-
meno dostavljala Rusiji zlitine,
cink, tobak, med in druge iz-
delke.

Ameriški pisatelj Steinbeck v Moskvi

Moskva, 30. jul. — Ameriški
pisatelj John Steinbeck je do-
spel v Moskvo iz Helsinkia, Fin-
ska. Z njim je prišel fotograf

VAŽNA KONFERENCA ČLANOV BRITSKE DELAVSKE VLADE

London, 30. jul. — Politični
krogi in voliči ugičajo, ali bo
britska delavska vlada preve-
drila ekonomski vihar, ki je za-
jel Veliko Britanijo. Celotni Daily
Mirror, list, ki je naklonjen vlad-
i, je pozval premierja Attleeja,
naj odstopi.

Attlee je sklical sejo članov
svoje kabineta, na kateri bo
do razprave o ekonomski situa-
ciji in drugih problemih. Ome-
njeni list je predlagal imenova-
nje novega premierja. "Stalne
in centralne kontrole vlade ni,"
pravi ta list. "Attlee jo je iz-
ročil drugim. Njegov kabinet-
ni sistem je treba odpraviti."
Attlee naj se odpove predsedni-
štvu vlade.

Naslednja vprašanja vzbujajo
pozornost političnih krogov:
Ali bo morala Attleejeva
vlada sprejeti konservativne in
liberalce kot tovariše, kakor je
storila delavska vlada leta 1931,
ko je bil njen predsednik Ram-
say MacDonald?

Ali bo Attleejev kabinet, ki
ima veliko večino v parlamentu

Montgomery odletel v London

Opozicija proti
znižanju britske
oborožene sile

London, 30. jul. — Feldmar-
šal Montgomery, šef britskega
generalnega štaba, je odletel iz
Nove Zelandije v London v na-
glici v upanju, da bo preprečil
drastično znižanje britskih obo-
roženih sil.

Obisk Tokija, kjer se je na-
meraval sestati z ameriškim ge-
neralom Douglasom MacArthur-
jem 5. avgusta, je preklu-
cal. V Veliki Britaniji se razvi-
ja kriza. Premier Attlee in fi-
nančni minister Hugh Dalton
bosta danes nastopila pred po-
slanci, ki so člani delavske
stranke. Konferenca se bo vr-
šila za zaprtimi vrati, ker se
bodo slišale kritike politike de-
lavske vlade. Konferenca se bo
udeležilo 391 poslancev.

V zadnjih dneh se je pojavi-
lo gibanje proti Attleeju. Vodi-
telji tega gibanja skušajo od-
straniti Attleeja kot predsedni-
ka vlade in postaviti zunanjega
ministra Ernesta Bevena na nje-
govo mesto.

V delavski stranki so "rebe-
li". Ti zahtevajo znižanje obo-
roženih sil, katerih vzdrževanje
je povezano z ogromnimi stroš-
ki. Trdi se, da znašajo čez tri
milijarde dolarjev letno. Samo
vzdrževanje britskih čet v zu-
nanjih deželah stane \$800.000-
000 letno.

"Rebeli" zahtevajo znižanje
oboroženih sil na 780.000 mož
do marca prihodnjega leta.
Montgomery in drugi člani
generalnega štaba so proti zni-
žanju oboroženih sil. To je eden
izmed vzrokov, zakaj se je fel-
dmaršal odločil za vrnitev v Lon-
don.

Zagrebaško sodišče obsodilo špione

Belgrad, 30. jul. — Sodišče v
Zagrebu je obsodilo štiri osebe
na smrt, med temi dva franči-
škana. Vsi so bili špioni in člani
ustaške teroristične organizacije
na Hrvaškem v vojnem času.
Štirje drugi menihi so bili ob-
sojeni v zapor od sedmih do
petnajstih let in na izgubo ci-
vilnih pravic. Ena ženska je
dobila devet let zopora. Na
smrt sta bila obsojena franči-
škana Serafin Rajčič in Matija
Vodanovič. Ista kazen je bila
naložena Ivanu Matošiću in Ivi-
ci Salomanu.

Robert Capa. Steinbeck je gost
organizacije ruskih pisateljev.
Naznanilo pravi, da se bo mu-
dil v Sovjetski uniji več tednov.

OSTRA OBSODBA BRITSKE POLITI- KE V PORURJU

Ameriška komisija raz-
krila situacijo v
poročilu

TEKMA MED VZHO-
DOM IN ZAPADOM

Washington, D. C., 30. jul. —
Britska okupacijska politika v
nemškem Porurju je označena
za nesposobno, neučinkovito in
škodljivo v poročilu posebne
ameriške komisije, ki se je mu-
dila več tednov v Nemčiji in
študirala situacijo.

Poročilo je objavil John K.
Galbraith, načelnik komisije. V
tem je rečeno med drugim, da
je britska okupacijska adminis-
tracija odgovorna za situacijo v
Porurju. Storila ni odločnih ko-
rakov za povečanje produkcije
premoga. Dolgotrajna stagnaci-
ja je škandal, čigar posledice ču-
ti vsa Evropa.

Nekateri krogi trdijo, da je
stagnacija posledica premišljene
britske politike. Velika Brita-
nija ne, da bi nemški premog
tekmoval z britskim premogom
na tržišči.

Komisija navaja tudi druge
vzroke konfuzije v Porurju. Med
temi so:

Bojazen, da bo Amerika drža-
la roke križem in opustila zani-
manje za okrevanje Evrope.

Pomanjkanje surovega mate-
riala v Evropi.

Naraskajoča tekma med Rusi-
jo in zapadnimi silami.

Negotov položaj nemškega go-
sposdarstva.

"Nemčija," pravi poročilo, "je
predmet barantanja med Rusi-
jo in zapadnimi silami. Ako bo
postala komunistična, se bo ko-
munistični vpliv Rusije raztegnil
na vso Evropo. To možnost
vidita Velika Britanija in Ame-
rika."

Poročilo dalje pravi, da bo
Amerika, ako bo odrekla pomoč
Evropi, demonstrirala svojo ne-
zanesljivost in da so njeni inter-
esi v bistvu sebični. Galbraith
je bil načelnik ekonomske divi-
zije ameriške vojske vlade v
Nemčiji. Tež poziciji se je od-
povedal pred tremi meseci.

Nemški rudarji za socializacijo premo- govnikov

Essen, Nemčija, 30. jul. — U-
nija nemških rudarjev je poda-
la izjavo, v kateri se je izrekla
za socializacijo premogovnikov
v Porurju. "Rudarji bodo vztra-
jali pri zahtevi za socializacijo,"
pravi izjava. "Nastale so po-
težkoče in vse kaže, da ne bodo
premagane. Premogovna indus-
trija naj bi prišla pod nemško
kontrollo."

Rumunski parlament odobril vladno odločitev

Bukarešta, Rumunija, 30. jul. —
Parlament je z 295 proti ene-
mu glasu odobril odločitev vla-
de, katere predsednik je Petru
Groza, glede razpusta kmečke
stranke. Odločitev pomeni tak-
ojšnje zaprtje uradov stranke
in konfiskacijo njene lastnine.

Tajnik unije ADF resigniral

Washington, D. C., 30. jul. —
G. M. Bogniazet, tajnik medna-
rodne unije električarjev ADF,
je resigniral. Pozicijo tajnika
je imel 23 let. Naslednik bo
najbrže imenovan na prihodnji
seji eksekutivnega odbora uni-
je, ki se bo pričela v Chicagu 8.
septembra.

2657 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Detroit, Mich. — V mo-
poročilu o prispevkih za SA
z dne 21. julija se je vrnila
ljuba pomota. Glasiti se bi o-
ralo L. in J. Urban in ne Ur-
Toliko v dobrohotno pojama
K. Krul

Pogledal sem v Bosno

V Brodu smo se prepejali preko Save. Zame se je začela nova zemlja. Še nikoli nisem bil v Bosni, toda dolgo sem si želel, da bi kdaj pogledal tja. O Bosni sem že pred vojno mnogo bral. Toda takrat so Bosno opisovali preveč enostransko. Za potnike je bila to samo zanimiva dežela in nič več. Orient s svojimi posebnostmi, minareti, čaršije, feredže... Vse to je privlačilo tuje, da so šli skozi Bosno in si v dveh ali treh dneh ogledali, kar je dražilo njihovo fantazijo in radovednost.

O bogastvu Bosne so prej malo pisali. Tistim, ki so živeli od izkoriščanja našega ljudstva, se je zdelo, da je bolje, če o tem molčijo. Kolikor so izrabljali bogstvo Bosne, je bilo to le roparsko izkoriščanje. Narodno gospodarstvo, blagostanje ljudstva, kultura, vse to je ostalo zanemarjeno. Železnice ozko tirne, od teh največ samo gozdnih za eksploatacijo obširnih gozdov. Od rudnih ležišč smo poznali samo Vareš, Ljubijo, Tuzlo in še nekatere manjše, iz katerih so tuje družbe črpale milijone. Ogrorni predeli pa so ostali nepreiskani, nezarabljani, ker so svetovni monopolisti računali, da več zaslužijo, če nam iz svojih dežel pošiljajo razne izdelke, kakor da bi ustvarjali industrijo pri nas. Bosna je deviška zemlja, ki hrani v svojih nedrih veličanska bogastva.

V novi Jugoslaviji bomo pisali tudi o bogastvu Bosne, da bomo vedeli, zakaj smo začeli graditi železnice prav tam, da bomo vedeli, da naš plan niso številke v zraku, temveč ima trdne temelje v našem bogastvu in v naših ljudeh. Tudi o lepoti Bosne bomo pisali, da ljudje ne bodo hodili doli samo za dva, tri dni, da si ogledajo posebnosti, temveč si bodo zaželeli doli preživeti svoj letni odmor.

Bosna je lepa dežela. Gledal sem skozi okno vlaka. Slika za sliko se je vrstila pred mojimi očmi. Nizek valovit svet, z žitom porasle njive, vrtovi sliv in med njimi raztresene hiše, pa višji, z gozdom porasli hribi, spodaj pa se leskeče voda, preprosti mlini na splavih meljejo žito in kar naenkrat priplava pred tvoje oči mestce z minareti, s kulami na hribu, in v temni soteski na skalo prilepljen Vranduk. Pravijo, da v Bosni še lepši kraji, imenovali so mi kanjone reke Vrbasa, Jajce, slap pri Jajcu in druge. Mene je očarala že pokrajina, ki sem jo gledal skozi okno vlaka.

Počasi je drdral vlak po vijugasti železnici ob reki Bosni. Strmel sem skozi okno in se vedel premišljevanju. Spomnil sem se, kaj so nam rekli na Glavni upravi za turizem, ki je priredila to potovanje. Naš turizem, da ima dvojen namen. Po eni strani privabiti inozemce in tako ustvariti važen vir za ravnovesje plačilne bilance, po drugi strani pa nuditi našemu delovnemu ljudstvu možnost, da se odpočije v najlepših krajih naše domovine in si pridobi novih sil za nadaljnje delo. Turizem pri nas ni več privilež bogatih posameznikov, temveč dobiva množičen značaj. Ždi pa se mi, da so na Glavni upravi še nekaj pozabili povedati. Z množičnim turizmom bo našo medsebojno spoznavanje naših narodov, kar bo še bolj utrdilo naše edinstvo, široki sloji bodo spoznali lepoto naše zemlje, bodo spoznali njeno bogastvo, spoznali bodo, da se je splačalo za to zemljo prilevati krvi in bode vsak čas pripravljeno, če bo potrebno, jo znova braniti.

Bosno je treba pogledati. Tu ne boš videl samo naravnih lepot, spoznal boš tudi ljudi, ki so po značaju zlati. Marsikdo pozna Bosance. Toda takih, kakor jih pozna, kmalu ne bo več. Čez deset let boš videl v Bosni povsem drugačne ljudi. Če pa greš danes v Bosno, boš videl, kako se ljudje pred tvojimi očmi vzhajajo v novega človeka. Ne samo Bosanci, temveč mlade generacije vse Jugoslavije.

Kdor hoče to videti, naj gre na mladinskih progah. Z vlaka smo zagledali mlade delavce takoj ko smo prišli v dolino reke Bosne. Taborišče za taboriščem se je vrstilo pred našimi očmi. Videli smo mladince, ki so vržali v skale, vozili zemljo, de-

lali nasipe, videli pa smo jih tudi pri učenju, pri odmoru. Na vsakem taborišču zastava in napis, katera brigada dela na tistem sektorju. Nekatere brigade smo tudi obiskali, med njimi tudi ono, ki koplje predor pri Vranduku. Ne mislim pisati o delu in življenju mladinskih brigad. Na tem mestu bi bilo za to premalo prostora. Poudarim le to, da je name to delo napravilo silen vtis, na vsem potovanju je bilo to največje doživetje. Tu raste nov človek. Mlade Bosanke so pri delu same od sebe odvrgle feredžo, tu rastejo novi kadri. Mladi Sumadinec mi je s ponosom povedal, da je na tečaju za betoniranje. Tu se na tisoče mladih ljudi uči pisati. Še več, mladinci s proge prirejajo po okoliških vaseh tečaje za nepismene in predavajo o različnih problemih. Stara zaostala Bosna izgineva.

Bosna bo še naprej zanimiva dežela in bo privlačila tuje. Toda mi našega turizma ne bomo gradili na posebnostih, ki kažejo zaostalost. Bule s feredžami bodo izginile. Seveda povsod ne gre tako lahko kakor pri mladini na progah. V vlakih smo se vozili z muslimanko, ki je dovršila gimnazijo z maturo. Bila je oblečena po naše, obraz je imela odkrit, toda na pokrivalu je kljub temu imela kratko feredžo, da jo potegne čez obraz, če bi bilo potrebno. Da noče, da bi ji rekli doma, da se je izneverila običajem, je pravila. Iz nadaljnjega govora je slišal, da se še ni povsem prekrasila v duhu novega časa. Nič kaj se ni navduševala za žensko volilno pravico in še marsikaj je iz njenega govora izzvenelo v duhu stoletne zaostalosti. Toda tudi njo, kakor še tisoče drugih vleče novi čas za sabo.

Kar je zaostalega, bo izginilo. Izginile bodo čaršije s svojimi primitivnimi kolibami, z ozkimi nesnažnimi ulicami. V Sarajevu smo si čaršijo ogledali. O nesnagi sicer tam ne bi mogli govoriti, ker mestni ljudski odbor zelo skrbi za snago v mestu. Toda nihče ne more trditi, da so tiste kolibe lepe, da je v njih mogoče v dovoljni meri skrbeti za higieno. Zato jih bodo v teku let podrli. Izginila bodo številna muslimanska pokopališča, ki jih je na pobočju Sarajeva na desetine in desetine. Prevrnjeni in poševno stoječi kamni z izklesanimi turbanji nikakor ne delajo lepega vtisa. Vse lepše bo mesto, ko bodo tam zeleneli parki.

Sarajevo je postalo veliko in moderno mesto. Pokazali so nam svoj regulacijski načrt. Široki bulevardi se bodo raztezali po dolgem in počez. Že letos bodo začeli graditi nove železniške postaje. Zgradili bodo tudi tri stanovanjske bloke in nov moderen hotel. Za vse to in za proračun določeno 110 milijonov dinarjev. Zaradi regulacije bo potrebno postopoma marsikaj rušiti. Zato pa bodo lepote in umetniške zgradbe prišle še bolj do izraza. Begova džamija, znamenita mestna viševnica v maverskem slogu in druge bodo kazale svojo lepoto, dokler bo stalo Sarajevo. Skupščina ljudske republike BiH je izdala zakon o zaščiti starin. Na temelju tega so ustanovili posebno komisijo za zaščito starin, ki je prav te dni odkrila na pol razpadlo staro zgradbo iz 16. in 17. stoletja. Stavba je grajena v starem bosanskem slogu, z bosansko stavbarko ornamentiko. Baje so ohranjena krasna rezbarska dela. To stavbo bodo zdaj restavrirali. Tako se lepote Sarajeva šele odkrivajo.

Omenili smo čaršijo. Kam bodo šli obrtniki, če bodo čaršije podrli, bo kdo vprašal. Za njih bo ljudska oblast poskrbela bolj kot je bilo poskrbljeno doslej. Mnogo obrtnikov se že združuje v zadruge. Temu glavnemu posveča oblast vso skrb. Tudi so nam rekli, da bo storjeno vse, da dobijo obrtniki surovine, zlasti bakreno pločevino, v čemer so bile doslej težave. V Sarajevu je sedaj tudi šola za rezbarska dela iz bakra. Tako bodo znameniti bosanski rezbarski izdelki na svetovnih razstavah dobili še večji sloves.

Bosna je zelo prikladna tudi za zimski turizem, posebno planine Trebević, Vlašić, Jahorina

i. dr. Smučič, kakršne ima Jahorina, skoraj ni v Jugoslaviji. To so povedali tudi slovenski smučarji, ki so bili pozimi gori. Sama okolica Sarajeva nudi stotine najlepših izletniških točk. Mi smo obiskali znamenito Romanijo planino, kjer je bil začetek partizanstva v Bosni.

Počasi je lezel avto po strmih serpentinah. Vsak čas se je pod nami pokazala nova slika Sarajeva, dokler se ni mesto povsem skril v kotlino. Potem smo opazovali drzno zgrajeno železnico, ki pelje v Višegrad. Vije se nad prepadi, da bi človek rekel, ne samo vlak, še tračnice in pragovi bodo zgrmili v globino... Tudi železnica se je skrila našim očem. Spustili smo se navzdol in že je bil pred nami valovit svet pod Romanijo. Majhne hišice, deloma lesene, deloma zidane z rdečimi strehami, kot bi se rože razcvetele v pomladi, so nas veselo pozdravljale. Tu je bilo med vojno vse požgano, sedaj pa le še malokje vidiš ruševine.

Borci iz leta 1941 so nas vodili. Tu se je l. 1941 dvignil svet narodov v "ustanak", so nam pravili. Kazali so nam znamenite Crvene stene. "Tam je naš odred, ki je šel čez 4000 mož, držal položaje od avgusta do januarja l. 1942 in Nemci nam niso mogli do živga." Na vrhu prelaza so nam kazali razbite bunkerje, ki so jih napravili Nemci, ko so se morali partizani v januarju l. 1942 umakniti. Pozneje so naši borci zavzeli položaje Nemcem in razbili bunkerje. Po peti ofenzivi je šel tu čez Tito z vrhovnim štabom v Rogatec. Takrat so borci spenili znamenito pesem: "Ide Tito preko Romanije..."

Avto se je spuščal navzdol. Naši so peli "Ide Tito preko Romanije..." Besede so skromne, borci so jih zlagali med pohodoma. Veliko več izraža melodija. Melodija srbskih guslarjev. Nekoliko otočen mol, ki ima v tej pesmi toliko ritma, počasnega ritma, izraža vso veličino pohoda. V duhu sem gledal dolge kolone borcev, ki gredo skozi dež in sneg po strmih grapah, po neskončnih planjavah dneve in noči, brez spanja in brez hrane. Izčrpani so od onemoglosti in vendar grejo naprej. S pesmijo si dajejo moči. To je ista pesem, ki je naše narode stoletja držala pokonci. In sedaj se je utrgal plaz, ki ga ni mogoče ustaviti.

"Ko je Tito prešao Romanijo, imao je narodno armijo."

Še bi moral pisati o Bosni. Zlasti pa bi moral pisati o Hercegovini, ki je sicer siromajnejša od Bosne, toda po svoji divji prirodi je lepša. Moral bi pisati o Ivanplazu, o visokem skalovitem Prelju, ki se vidi s prelaza, o Konjicu, o Jablaničju... Sama imena, ki smo jih med vojno tolikokrat čitali. Srca so nam drhtela ob teh imenih. Tam se je kovala naša usoda. Kona vsega pa so znameniti kanjoni reke Neretve. Mi smo jih videli v soncu, ki je bila penca se voda bolj bela kot sneg. V duhu pa sem gledal te kanjone, ko se je naša vojska v peti ofenzivi tu borila za prehod čez Neretvo. Deset tisoč ranjenecv je bilo treba rešiti. Maršal Tito je dal podreti most, da bi prevaral sovražnika. "To je bil zame najtežji, pa tudi najveselejši dan," je nedavno dejal maršal v nekem razgovoru. Vse to mi je oživel v spominu, ko sem gledal divjo Neretvo. "Marsikdo je pri prehodu po zasilenem mostu padel v vodo in utonil," je pripovedovala tovarišica, ki je bila takrat poleg. Gledal sem besnečo vodo, v ušesih pa mi je še vedno zvenela uporna pesem v guslarskem molu:

"Ide Tito preko Romanije, s sobom vodi svoje divizije..."

(Ljudska pravica)

Listnica uredništva

Ker poštni zakon prepoveduje vsako oglašanje kakršnega koli srečanja v listih, prosimo vse dopisnike, ki oglašajo priredbe svojih društev ali drugih organizacij, ali pa kako drugo akcijo za zbiranje denarja, naj v svojih poročilih ne omenjajo srečali ali srečanja, kakor tudi ne karitativnih ali tombulskih zabav, ako je za to določena vstopnina. Poštna uprava zahteva od nas, da mora vse tako oglašanje iz lista. Prosimo, držite se tega.

Pri Aljaževem stolpu

Zvijemo vrz, zasavimo cepine in se usedomo na streho stolpa, ki edini moli iz dva in pol metra snežnoladne odeje. Sonce naravnost žge in obseva tri smee, se obaze, polne zadovoljstva in tihe sreče. Razvijemo zastavo in jo obesimo na drog. Naj zaplapolja z najvišjega vrha Titove Jugoslavije in nese pozdrav tja na primorsko in korško stran, kjer še vedno ječe in se bore naši bratje, ter jim pove, da tudi zanje pride dan, ko bodo pod isto zastavo združeni, v eno skupno družino svobodno zadihali.

Nebo je jasno kot ribje oko. Pogled sega tja do bele Ljubljane preko Snežnika do morja, za sledi srebreno zvijugano Sočo in se preko Trente obrne na korško stran. Karavanke in Kamniške Alpe zaključujejo čarobni venec, ki tako pravilčno obkroža našo lepo domovino. Gladina Blejskega jezera s svojim otočkom, kot modro oko krasotice divno odraža od temne podlage gozdov.

Težko se je odtrgati od te bajne krasote, toda čas sili k povratku. Sestopimo po isti poti, previdno se spuščamo čez vesine, pomole in snežne opasni naje, na ledenik in v dom. Prispejemo ravno pravi čas, da prisostvujemo proslavi 6. obletnice OF. Smučarji in planinci so na najvišjem kraju naše domovine

proslavili ta slavnostni dan. Partizanske pesmi so zorile po robih in grapah, naznanjajoč vsemu svetu našo neomajeno zvestobo in predanost maršalu Titu in domovini.

Prvo željo smo ušeli, poljubili smo očaku naših gora ledeno teme ter zadostili svoj domovinski zavesti. Polni prelepih občutkov smo legli spat, da nas 27. april najde sveže in čile za drugo, tudi težko nalogo—Triglaviški smuk.

Sveže jutro nas najde v zadnjih pripravah. Smuči se svetijo od loščila, ki smo ga prejšnji večer skrbno namazali nanje. Se skromen zajtrk in že se pomika vrsta krepkih fantov na start pod Ržjo.

Najprej dekleta. Druga za drugo drsijo v lepi drži in nam kmalu izginejo izpred oči. Nato pa še mi. Z višine 2500 m je najboljši s strelom brzino prevozil progo (1200 m višinske razlike) v pilihih osmih minutah.

Razigrani, polni raznoterih občutkov, smo se za letoš poslovlili od snežnega kraljevstva, ki nam je nudilo toliko prijetnih in edinstvenih trenutkov. Bogo T.

MESNA OMAKA Z ZELENJAVO

Za mesno zelenjavo rabimo: 1/2kg—1 kg mesa, 5—8 dkg maslo, čebulo, nekaj zelja ali ohrovtu, 2 korenjčka, petšilj, podzemsko kolerabo, slan krop, sol, poper in 3—5 dkg moke.

Meso operemo, ga zmeljemo v stroju za meso ali pa ga narežemo na prav majhne kocke in denemo na razbeljeno mast, na kateri smo že razpustile čebulo. Meso parimo do mehkega, seveda ga moramo nekoliko zaliti. Tudi zelenjavo zremo na majhne kocke kot meso in jo skuhamo skupaj s kostmi, če smo jih dobile z mesom. Ko je sok mesa, ki ga parimo, posušen, ga potresemo z moko, jo prepražimo, zalijemo z vodo, v kateri se je kuhala zelenjava in pridenemo tudi zelenjavo. Omako solimo in popopravimo po okusu. Okus izboljšamo, če pridenemo omaki nekoliko gob.

"In vendar so vode tako čiste in lepe in po cestah hodijo tako vedri ljudje..."

Jože Bon

Pred dobrim mesecem smo se prvič v življenju srečali na Jesenicah. Prišli so iz Nemčije, kamor jih je že leta 1941 in 1942 nasilno odpeljala krvi žejna Hitlerjeva svojat. Po zaporih, taboriščih in na prisilnem delu so izgubljali zdravje, trpeli in hrepeneli po domovini. Dolgi leti vojne nikakor ni hotelo biti konec in ko je končno le prišlo do miru, nesrečni niso imeli te sreče, da bi jih osvobodila Rdeča armada. Vse do maja meseca so živeli v okupacijski con Nemčije, kjer gospodarijo Američani in Angleži, ki so jim zavlačevali in preprečevali vrnitev v domovino.

Ko sem jih ob njihovi vrnitvi obiskal na Jesenicah, se nikakor nisem mogel pripraviti, da bi jih nagovoril: zaspani so bili v planine, v vode in nebo. Govorili so poltiho, kakor da bi se bali, da bi s krepko besedo vse to, kar so v tistih trenutkih doživljali, razbili za večne čase. Razumel sem jih. Ženska—stara blizu šestdeset let—je sedela na brvi in gledala v vodo, kjer so brodili otroci. Ni se mogla premagati, sezula si je čevlje in šla med otroke v vodo. Pripognila se je. Z rokami je grebla po valovih in pri tem nekaj nerazumljivega šepetala. Zapazila me je.

"Kakšna sreča! Vi tega ne morete razumeti, nikoli ne boste razumeli!"

In vendar sem jo razumel, njo in vse ostale, ki so hodili po dvorišču, kakor da bi bili mešani.

"Kako je, prijatelj?" sem nagovoril človeka, starega svojih trideset let.

"Dobro, družel!" mi je odgovoril v srbskem jeziku. V tem "dobro, družel" je bilo nekaj, kar še ni dozorelo. Ni bil še na čistem: ali bo to "dobro", kar je od tiste minute doživel, obdržal v sebi, ali se bo vse skupaj naenkrat zrušilo.

Inženir Slavko Mavrenski—tako se mi je predstavil—je spoznal, da sledim njegovi misli in skrbil. Začel mi je pripovedovati, kako je bilo v Nemčiji. Kako je bilo med vojno, to si lahko vsakdo misli. Se teže je bilo po vojni, ko smo bili pripravljeni, da pohitimo v domovino. Uspoda se je z nami norečevala. Pa kaj usoda—inženir Mavrenski se je pri teh besedah grenko zasmel—Američani in Angleži so bili tisti, ki so ovirali in še ovirajo vrnitev vsem, ki žele v domovino. Ko sem nekoč zaupal enemu izmed angleških oficirjev svoje hrepenenje po domovini, mi je odgovoril: "Tudi ti? Prekleti Titovec!" Sploh je ta kletev pri ljubljena pri nekaterih angleških oficirjih in vojaki.

Molčal sem in se s svojim tovarišem pripravljaj za beg, kar nama je tudi uspelo. Javila vsa se jugoslovanski komisiji in danes vas tukaj.

Pogledal me je naravnost v oči in čakal, da mu odgovorim, skoraj zahtevalo so njegove oči, da mu vse to, kar je v tem dnevu doživel na Jesenicah, potrdim in mu odvzamem skrb, ki je še vedno tlela v njegovem srcu.

"Ne čudi se, tovariš! Vi v domovini si ne morete misliti, koliko umazanij bruhaajo na novo Jugoslavijo v okupacijski coni v Nemčiji četniki, ustaši, bivši jugoslovanski aktivni oficirji in belogardisti, ki imajo največjo potuho pri angleških in ameriških oblasteh. Govore, da je tu lakota, da se še tisto malo hrane dobi samo na kotlih, da ob cestah vise na električnih drogih in drevesih ljudje, ki so se vrnili iz Nemčije, da teče kri v potokih..."

"In vendar so vode tako čiste in lepe in po cestah hodijo tako srečni in vedri ljudje..." je skoraj poltiho sam zase izpregovoril inženir Slavko Mavrenski, ki živi sedaj v Beogradu, v Hadži Mustafini ulici 25 pri tovarišici Dukanovičevi srečen in zadovoljen, ker daje svoje inženirske sposobnosti domovini na razpolago.

Govorila sva še dolgo. Pripovedoval mi je, koliko je še naših razseljencev, ki bi se radi vrnili domov, pa jih sovražna laž o domovini zadržuje.

FLIS.

"Mene ni mogel nihče zadržati!"

Ko sva se razšla, mi je tovariš Mavrenski obljubil, da mi bo pisal. Pred dnevi sem prejel iz Beograda pismo, v katerem je napisal tudi tole: "... sve ono, što sam doživio u mojoj dragoj otačbini, učinilo je iz mene naj sretnijeg čovjeka na svijetu. Otačbini, koja me je posle tolikih težkih godina primila i zagrlila, dao sam sve što imam: srce i znanje. Baš u ovom momentu završujem korespondencu—od prilike pedeset pisama svojim drugovima u engleskoj i američanskoj okupacijskoj coni Nemčije. Pozivam ih, da se vrate i da oni osete sreću, koja je nepopisiva."

Da bi pisma prišla res v roke naslovljenemu, jih je inženir Mavrenski izročil tovarišu, ki jih bo izročil njegovim tovarišem v Nemčiji.

Inženir Mavrenski! Naj ti veljajo te besede, ki sem jih napisal, za odgovor. Tudi jaz sem srečen in vesel tvoje velike sreče, posebno ker sem trdno prepričan, da ni v tebi nič več tistega plahega "dobro, družel".

Ali se še spomniš svojih besed—"... in vendar so vode tako čiste in lepe in po cestah hodijo tako srečni in vedri ljudje..."

Med razseljenci, ki so se vrnili v domovino, je bilo tudi večje število Slovencev. Po enodnevnem bivanju na Jesenicah so se razšli in odpotovali na svoje domove, ki jih po dolgih letih sprejemajo morda porušeni in bo treba mnogo truda in volje, da jih obnovijo.

Janez Delobel je tistega dne na Jesenicah marsikaj povedal o belogardističnih zločinih, ki so prišli v varstvo Angloameričanov iz Italije v Nemčijo, kjer širijo vse mogoče laži o FLR Jugoslaviji in skušajo na različne nepošteno načine ovirati odhod naših ljudi v domovino.

On je bil menda tisti, ki mi je rekel na Jesenicah: Zločini, ki so jih počenjali med vojno ob strani okupatorja, teže kot kamen te prodane duše. Ne srečni so, če sploh lahko morejo biti nesrečni taki ljudje, zato žele, da bi tudi drugi, ki so brez krivde, trpeli z njimi vred, kar je najhujše na svetu: biti brez domovine!"

V teh dneh je pisal iz svojega kraja pismo uredništvu "Slovenskega poročevalca", v katerem poln dobre volje in ves vendar opisuje svojo srečo, ki jo čuti doma—v svobodi. V pismu pravi, da je zadovoljen, da dela, da ni lačen in da mu tudi cigaret ne manjka. Opozarja svoje tovariše, ki so še ostali v Nemčiji, in tiste, ki so že na poti, naj ne nasedejo lažem dveh Slovencev, ki v Podrožici širita med razseljenci izmišljotino in laži o domovini: "... Dragi tovariši in tovarišice, ki se želite vrniti v domovino! Ne nasedajte tema dvema lažnivcem, ki lažeta, da se v Jugoslaviji denar ne more zamenjati in da še tisti denar, ki ga prinesete, jugoslovanske oblasti odvzamejo in ga nikdar ne vrnejo. To ni res, tovariši! Preden boste odpotovali v Jugoslavijo, javite jugoslovanski komisiji za repatriacijo vsoto denarja tuje valute in s tem denarjem brez skrbi potujte. Sitnosti ne boste nobene imeli, ne zaradi denarja ne zaradi blaga. Blaga in denarja lahko vzamete, kolikor hočete, samo prijaviti morate eno in drugo. Jaz sem prinesel vse, kar sem imel, s seboj! Tujo valuto vsak čas lahko zamenjate v denarnem zavodu po določenem tečaju. Še enkrat: Ne nasedajte ljudem, ki vam zaradi svoje nepoštenosti žele samo slabo. Ravnajte se po predpisih, ki jih dobite pri jugoslovanski komisiji, in vse bo v najlepšem redu. Čeprav me je sram, priznam vseeno: tudi jaz sem tem neznačajnejšem nasledel, danes mi je žal, pa si pravim, da mi je kar prav, ker nisem bil dovolj pameten. Potovanje je bilo udobno in smo naglo prispeli domov. Jaz sem bil v dveh dneh v Avstriji, nato pa prišel iz Podrožice preko Ljubljane domov. V Ljubljani sem se sestel s starimi prijatelji Korotič.

(Dalje na 4. strani.)

KRIVDA

FRANCE BEVK

(Nadaljevanje)

Anka je postala nekaj časa in poslušnila. Vrata v kamro so bila priprta. Skozi je prihajalo šepetanje in ropotanje čevljev. Nato je utihnilo vse. Ugasnila je luč, mesečina je padla v izbo in obilila vse predmete. Anka je stala in se kopala nekaj trenutkov v čarobni svetlobi; pričela se je slatiči.

19.

Jože je videl v domači hiši sijati luč, ko je pritekel po ozkem klanecu v rupo. Spotaknil se je nad korenino in padel. Ko se je pobral, se je prestrašil sence, ki se je bila dvignila z njim vred in hitela dalje. Tedaj je luč v hiši nenadoma ugasnila. Jože je neodločen zamažal ko drevo v vetru. V naslednjem hipu je šel mimo kozolca, noge so mu postale tvinčene, da jih je težka vlekel za seboj. Med sencami golih dreves pred hišo, ga je objelo tako malodušje, da bi se bil kmalu obrnil. Kljub temu je stopil dalje. Hišna vrata je našel zaprta, nova odločnost je planila vanj.

Potrkal je na vrata, nato je stopil do nizkega okna.

Anka se je bila baš slekla, ko je zaslišala trkanje. Ogrnila je ruto in stopila do okna, na katerem je bil Jože udaril s prsti.

"Odprli!"

Stopila je v vežo. "Ne morem. V vratih ni ključa."

Jože je udaril z nogama in rokama po vratih. Bobnela je hiša.

"Anka! Moram v hišo, sicer razbijem vrata!"

Anka je stopila na prag izbe. Prijela za robove rute in gledala napeto. Ni vedela, kako naj si pomaga; zakrila si je obraz.

Skozi priprta vrata je bil iz kamre slišen materin glas: "Anka!"

"Jože je! Dajte mi ključ!"

Na šipe okna je bil prilepljen Jožetov obraz, ki je gledal v izbo. Za trenutek je bilo vse tiho. Nato je bil slišen hlapčev glas iz kamre:

"Drugič naj hodi o pravem času domov!"

Skozi polodprta vrata je priletel ključ in padel na sredo izbe.

Anka je odklenila vrata, Jože je vstopil. Oči so mu begale v poltemi, od razburjenja se je tresel.

"Kdo mi bo zapiral vrata v domači hiši?"

"Bodi tiho!" mu je Anka pritisnila roko na usta.

"Molči, Jože! Kakšen pa si?"

"Tak sem!" se ji je Jože iztrgal iz rok. "Ne pustim, da bi kdo po meni hodil."

"Ne tako! Ne tako!"

"Kako pa? Tepel me ne bo več, ne mi zapiral vrata!"

Anka mu je znova hotel zapreti usta; borila sta se med seboj. Mati se je pokazala v spodnjici na vratih. Hitela je k Jožetu, ga prijala za roko in mu prigovarjala z zaskrbljenim glasom in bolečino.

"Jože! Spat pojdi!"

"Ne grem!" se je ta otepal matere in sestre.

"Nocoj ne grem spat!"

"Kam pa greš?" ga je vprašala mati.

"Ven grem!"

"Nocoj ne pojdeš nikamor več."

"Moram iti!"

(Dalje prihodnjič.)

"Ti se ves treseš. Ti si pijan!" je spoznala mati. Jožeta še nikoli ni videla tako pijanega.

"Tudi pijan sem," je priznal Jože. "Ne samo pijan... On me je strašno razžalil..."

Mati se je plašno ozrla. "Zapri vrata v kamro!" je pošepnila Anki. "Pojdi v posteljo, Anka!"

Anka je zaprla vrata in sedla na posteljo.

"Molči!" je prosila mati sina. "Potrpi! Vem, da ni bilo prav. Prespi se!"

"Nič več!" se je sin izvijal iz rok, ki so ga krotile in objemale. "Tepel me je, vrata mi je zaprl..."

"Molči, molči!"

"Molčal bom, ko njega ne bo več pri hiši!"

"Tiho!" so materi silile solze v oči. Drhte se je ozirala proti kamri.

"Ali ga res vzamete?" je Jože potajil za spoznanje glas in gledal s pijanimi očmi v materin obraz.

"Nocoj ni časa za to," se je izvijala mati. "Iztrenji se! Prespi se!"

"Ne bom čakal nič več! Pri tej priči mi obljubite, da ga ne vzamete!" je zvišal glas.

"Jože!" je prosila Ana. "Kako naj ti kaj takega obljubim? Oh, ti moj Bog!"

"Tedad ne?" se ji je s sirovo silo iztrgal sin iz rok. "Vi hočete, da imamo očima, ki nas bo tepel? Vi hočete, da ga... ubijem?"

Mati je strmela vanj. Poznala ga je tihega, neodločnega, ki zna potpeti. Zdajci se je čim dalje jasneje prikazovala druga njegova stran, ki ne zna prositi, ampak ji grozi. In vsaka grožnja je s krvjo oškropljena.

"Jože!"

Ena sama beseda, en sam pridušen klic se je dvignil iz nje. Ta je vseboval vse.

"Vi hočete, da se potrdi in zapečati, kar šepetajo ljudje?"

"Kaj šepetajo?" je šepnila, da bi Anka ne slišala. Ta je slišala zadosti. Že je pritisnila roke na ušesa in dela glavo v blazino, da ne bi slišala ničesar več.

"Nič ne pove jasno... To je tisto... kar peče in boli."

"Pusti to!" je Ana božala sinovo sklonjeno glavo, v kateri so se mešali pijanost, bridkost, srd in sramota. "Čemu me mučiti?"

"Operite ta madež z naše hiše! Ne potrdite ga s poroko!"

Mati je znova spustila sinovo glavo. Imela ga je še vedno rada, bala se ga je, čutila je krivdo pred njim. Zdaj se je njena ljubezen borila med njim in med nekom drugim. Ni vedela, čigava last je, komu pritiče, sinu ali komu drugemu.

"Še nikoli mi niste rekli, da je laž, kar pravijo ljudje."

Beseda je bila milejša, tožea. Materino srce se je za korak znova približalo sinu.

"Kdaj pa si že govoril odkrito z menoj?"

"Nisem znal..." Hotel je reči, da ni imel poguma. "Danes sem pijan, jezen in žalosten."

"In ti to verjameš?"

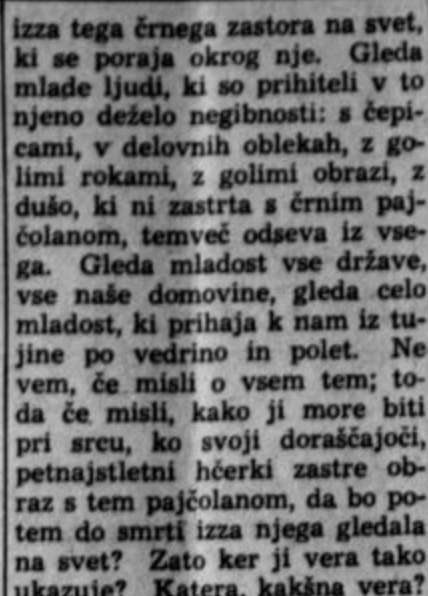
Jože je pogledal mater ostro, ona pogleda ni prenesla. "Upira se mi," je šepetal. "Vaši besedi bom verjel."

(Dalje prihodnjič.)

ni in avtomobili drve po njih, samo bolj je treba paziti, ako se vrtijo po glavnih ulicah. V stranskih ozkih ulicah je isti stari pokoj. Tam so zeleni vrtovi, tam se otroci igrajo po vrtovih in na ulici. Tam so majhne bosanske hiše. Po vrtovih stojijo v zemljo zabite kamnite sohe, nekatere docela podobne soham v ograjah, druge z obliko turban na vrhu: muslimanski grobovi. V tistih hišah so se rodili, tam so živeli, tam so umrli in zdaj leže pokopani na svojem vrtu.

Hiše so krite z deščicami. V "nadrstropju" so sobe. Kaj ima spodaj, v "prilijču", ne vem, tam ni videti oken, vsaj ne na cesto. Kvečjemu kakšna luknja. Okna so zgoraj. Toda tista okna so zastrta z gostimi, iz lesenih paličic narejenimi rešetkami. Nekje je bila ta rešetka dvignjena, skozi okno je gledalo dvoje muslimanskih deklet. Tudi sami nista bili zastrti. Toda na ulicah sredi pravoslavni in katoliški žena srečuješ korak za korakom postavje, zavite v feredžo, zastrte s črno gosto tančico.

Te zastrte postavje se kretajo po ulicah, posedajo na trgu, kjer prodajajo, čepijo na polju pri delu. S svojo enolično barvo obleke so podobne kipom, nečemu okamenelemu. Nad obrazom je črna zagrinjala, tančica. V to strašno svino, za to zagrinjalo je zaprta duša muslimanske žene. Tja jo je zaprla vera, tja jo je zaprl pretekli čas, čas suženjstva, tja jo je zaprl moški. In tam zdaj čepi in gleda

GIVE TO FIGHT

AMERICAN CANCER SOCIETY

svoje polnosti, zaradi svoje sle po svobodi in ljubezni, do te svobode, po svoji radosti do dela, po svojem čutju do skupnosti, postaja nekaj, kar je na nek način spet "romantično", mikavno, očarljivo. Ne, to ni ona stara romantika viteških časov, romantika grofovskih dvorcev malomeščanskih mračnih sobah s klavirji in štaro sentimentalno muziko, in s še bolj sentimentalno ljubeznijo, in s sentimentalnimi bolečinami, vzdihovanjem in hrepenjenjem. To je "romantika", ako naj tako rečem, novega življenja, romantična dela, radosti, zanosa, samozvesti, ljubezni do vsega lepega in velikega, ljubezni do človeka in ljubezni ter volje do odrešenja tega človeka.

Strašni, silni smo postali. Trgamo z obrazom in z duš vse staro, okorelo, vse suženjsko, mučno. Ljudje se dramijo, vstajajo. Nenadoma hočejo vse: hočejo pisati, hočejo brati, pisati tudi o svojih radostih, o vsem, brati o vsem, hočejo dela, hočejo vedno nekaj silnega. Navedijo se črk in že hočejo knjig, navadijo se napisati prvo besedo, in že hočejo pisati o svoji prepolini notranjosti. Gradijo progo s parolo, ki jo beremo povsod: **Samac-Sarajevo**, toda tam že govorijo: **Morje! Napravili smo plan za pet let**, toda ljudje že hočejo strašnega plana za vse življenje, za vso bodočnost. Postavljajo norme, a jutri jih že rušijo.

Zenica. Mesto, kjer hodže še vedno kliče vernike z minaretov, kjer zvoni v stolpu katoliške cerkve in iz pravoslavne. Mesto bodočnosti. Za mestom se dvigajo tovarniški dimniki in tam pojo sirene. Toda tovarne so neke daleč, mesto že živi po svoje, na svoj stari način. Ljudje prihajajo z gora na svoje semanje dneve, prekupčujejo, kupujejo, barantajo, zamenjujejo otroke zaradi ženitve in nato odhajajo na svojih konjih.

Nekaj muslimanov poseda tam na trgu, posedajo na pločnikih, ali kje na robu, posedajo ob mizah pred gostilnami in "kavarnami", kadijo svoje pipe in pijejo kavo ter govorijo. Čepijo, kakor pravimo "na vseh štirih", ure in ure neigibno, mimo njih gre svet, mimo njih drvi kamioni, hodijo mladinci pojejo, toda zdi se, da jih vse to prav malo zanima. Komaj da se oko ozre po vsem tem, a

PROLETAREC

Je v boju za pravice delavcev 42 let.

NAROČITE SI GA!

Stane za celo leto \$3, za pol leta \$1.75.

... za tri mesece \$1.

STE SI

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR

LETNIK 1947, že naročili?

Stane \$1.50. Za v stari kraj \$1.65.

V zalogi imamo tudi Adamičeve ter razne druge angleške knjige. In pa VELIKO SLOVENSKIH. Pišite po cenik.

Naslov:

PROLETAREC

2301 S. LAWDALE AVENUE

CHICAGO 23, ILLINOIS

če se že ozre, radovednosti ne pokaže prav nič. Celo kot bi hotelo povedati: Mi smo že marsikaj videli, marsikaj doživeli. Zares, mnogo so videli v svoji zgodovini, mnogo doživeli, toda ne tega, kar zdaj prihaja. Videli so ropanja, blagoslova svoje zemlje ne. Ta blagoslov zdaj prihaja. Čepijo tam negibno in človeku se zdi, kakor bi sedeli nekam skopuško na bogastvu, o katerem ne govorijo, o katerem nečejo z ničemer izdati prav nič: ne s kretajo, ne z obleko, skratka z ničemer.

Tam za mestom je reka Bosna, teče sredi bogatega, bujnega polja. Tam rase pšenica, tam so slivovi nasadi. A tam ob Bosni zdaj mladina gradi progo. Ob večerih, ko se mesto rahlo spokoji, prihaja daleč mimo prvih hiš, prek šumenja Bosne pesem mladine.

Kam s to pesmijo? Kam s to progo? Ali samo do Sarajeva? Ali samo do morja? Ali še kam drugam? Do življenja? Do bodočnosti?

Ko sem gledal te na tleh čepce ljudi, negibne in nebržne do vsega, in ko sem poslušal pesem onstran reke, se mi je zazdelo, da tam ta naša mladina ne gradi več samo proge do bogastva v Bosni, na katerem čepijo ti muslimanski možje kakor na zakladu, marveč da tam ta mladina s svojo strašno mladostno silo navrtava ne samo zemljo, temveč še bolj naše življenje samo.

Da, treba je tudi do tja dovtati, treba je navrtati naše življenje samo, treba je iztrgati iz našega življenja vse bogastvo, vse sile, ki tam počivajo. Ne potrebujemo samo rud, potrebujemo tudi sil človeka samega, njegovih vrednost, njegovega bogastva.

In ko sem se vozil ponoči mimo te še nedograjene proge in gledal skozi okno, se mi je zazdelo, da tam vsi ti mladi ljudje s to progo grade še neko drugo: progo do človekove notranjosti, ki naj se že enkrat sprosti.

Razni mali oglasi

JANITOR

Top wages
See superintendent
8 S. Dearborn

JANITRESSES

Top wages
See superintendent
407 S. Dearborn

DOPIŠNIKOM IN ČLANOM

JEDNOTE

Kadar pišete Prosveto ali v glavni urad SNPJ, ne pozabite v naslovu napisati pošte številke 23 za besedo "Chicago". Na kuverti vselej zapišite: Chicago 23, Ill. To bo olajšalo delo na čikaški pošti, nam pa po pošti dostavljanje pošte.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Pe sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člani ali nečlane \$5.00 za eno leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmentu \$1.20 za tehnik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je v resni lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnimo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tehnik, bo moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnika.

Cena listu Prosveta je:

Za Društvo, drži v Kanado \$8.00	Za Chicago in okolice je \$5.50
1 tehnik in 1 član in 1 družina 6.00	1 tehnik in 1 član in 1 družina 6.00
2 tehnika in 1 član in 1 družina 5.00	2 tehnika in 1 član in 1 družina 5.00
3 tehnika in 1 član in 1 družina 4.00	3 tehnika in 1 član in 1 družina 4.00
4 tehnika in 1 član in 1 družina 3.20	4 tehnika in 1 član in 1 družina 3.20
5 tehnikov in 1 član in 1 družina 2.00	5 tehnikov in 1 član in 1 družina 2.00
Za Evropo je \$11.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,

2837 So. Lawndale Ave.

Chicago 23, Ill.

Priloženo pošljite naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime _____ Čl. družine _____

Naslov _____

Ustavite tehnik in ga pripišite k moji naročnini od slednjih članov moje družine:

2. _____ Čl. družine _____

3. _____ Čl. družine _____

4. _____ Čl. družine _____

5. _____ Čl. družine _____

Mesto _____ Družina _____

Nov naročnik (3) _____ Star naročnik (3) _____